

E-ISSN 2014-0843

opini3n

Europa

245

JUNY
2014

EL DISCURS DEL REI EN L'ÀMBIT INTERNACIONAL ESTÀ POC VESTIT

Jordi Bacaria, Director CIDOB

El discurs de proclamació del rei Felip VI ha estat profusament analitzat des de diferents perspectives. En un moment crític d'enfrontament entre l'immobilisme i el desig de canvi, és evident que hom busca entre línies els elements que els permetin reforçar les seves posicions. El discurs és curt, equilibrat, escrit a vàries mans, sota la tutela del Govern, tal com el rei s'encarrega de recordar en les primeres frases, quan diu que li pertoca "col·laborar amb el Govern de la nació a qui li correspon la direcció de la política nacional". En aquest recordatori afirma que "assumeix la més alta representació" de l'Estat. Segons la Constitució aquesta alta representació és en les relacions internacionals i, especialment, amb les nacions amb forts lligams històrics. Per tant, és lògic que una part del discurs el dediqui a les relacions internacionals. En aquesta part, el discurs sona a antic i és poc agosarat. Amb quatre paràgrafs introdueix les tres regions clàssiques de la política exterior espanyola: Europa, Amèrica Llatina i la Mediterrània, i els tanca amb un esment a la globalització i l'agenda global en el marc de les Nacions Unides sense assenyalar cap prioritat d'aquesta agenda global.

La idea que "Europa ens enfortirà cap a dins", és a dir, Europa enfortirà Espanya, té ressonàncies Orteguianes (Espanya és el problema, Europa és la solució), però connecta amb una afirmació semblant a la del president del Govern espanyol, Mariano Rajoy, quan fa pocs mesos va dir que "la gran reforma de la Constitució espanyola vindrà per Europa". Diu Felip VI, que "Europa no és un projecte de política exterior, sinó un dels principals projectes per al Regne d'Espanya, per a l'Estat i per a la societat". I en aquest punt parla només de política exterior, que forma part de les competències del Govern i en cap moment es referirà al concepte d'acció exterior, més transversal, estratègic i inclusiu, ja que incorpora les accions dels diferents actors que actuen en les relacions exteriors, entre elles les que en funció de les seves competències tenen les Comunitats Autònomes.

Parlar d'Europa, en general, i no de la Unió Europea, en concret, es presta a confusió. La Unió Europea ha de formar part de l'acció exterior d'Espanya tot i no ser un projecte de política exterior. Gran part de la legislació i normativa espanyola són transposicions de la legislació de la Unió Europea, la política monetària està en mans del Banc Central Europeu i les restriccions fiscals s'han inclòs en la mateixa Constitució espanyola. Aquesta cessió de sobirania, també en matèria internacional, no invalida una política exterior del Govern espanyol, que s'hauria d'adequar a l'acció exterior de la Unió Europea i al seu nou Servei Europeu d'Acció Exterior o a la política de seguretat i control de fronteres comunes, entre d'altres.

Torna al classicisme de que “amb els països iberoamericans ens uneixen llaços molt intensos d’afecte i germanor... i sobretot ens uneix la nostra llengua i la nostra cultura compartida”. La terminologia “països iberoamericans” induïx a confusió. El Real Instituto Elcano (RIE), del qual el rei Felip VI ha estat, des dels seus inicis, i segueix essent, el seu President d’Honor, en el seu **informe sobre la renovació estratègica de la política exterior espanyola** publicat aquest 2014, argumenta perquè Espanya s’hauria de referir a Amèrica Llatina en lloc d’Iberoamèrica per a designar aquesta regió. Dóna tres raons. La primera és que la major part dels llatinoamericans s’anomenen d’aquesta manera quan es refereixen a ells mateixos i, que per consideració i respecte, s’hauria d’optar per dir Amèrica Llatina. La segona és que tots els organismes internacionals utilitzen l’expressió Amèrica Llatina, així que l’ús diferent per part d’Espanya resulta confós i fins i tot extravagant. La tercera és que Iberoamèrica s’hauria de reservar per referir-se a la Comunitat Iberoamericana, és a dir, la suma d’Amèrica Llatina més els països de la Península Ibèrica. D’aquesta manera, diu l’Informe del RIE, a més d’evitar confusions es reforça la visualització internacional d’un dels eixos de la política espanyola cap a l’Amèrica Llatina, que és el foment de les Cimeres Iberoamericanes, la Secretaria General Iberoamericana (SEGIB) i la relació entre les societats civils dels dos continents. Doncs bé, aquest consell que el Real Instituto Elcano dóna a la diplomàcia espanyola, el seu President d’Honor no el segueix. I tot això en un context de reformulació de les accions de la Comunitat Iberoamericana, de l’esgotament de les cimeres anuals i la consegüent bianualitat, d’un canvi de la secretaria general que ha passat d’Enrique Iglesias a Rebeca Grynspan, i la necessitat de fer front al canvi del paper d’Espanya degut a les retallades pressupostàries en la cooperació i al fet que els tradicionals receptors, ara països de renda mitjana, tenen noves necessitats per al seu desenvolupament.

Davant d’aquests reptes, la persona que ostentarà la més alta representació de l’Estat espanyol a la propera Cimera Iberoamericana de Veracruz (Mèxic) el proper desembre, ho resol amb quatre línies del seu discurs. Calia dir quelcom més i ser més precís. Per exemple, referint-se als “països membres de la Comunitat Iberoamericana dels qual Espanya en forma part...”. I per ser més elegant, fer referència a les llengües en plural. El castellà és la llengua oficial de l’Estat espanyol, però no de tots els Estats que formen part de la comunitat iberoamericana. Dir que la llengua ens uneix i entendre que aquesta llengua és el castellà, és menystenir Portugal i la potència econòmica i política del Brasil en l’espai iberoamericà en un moment en què aquesta economia emergent està marcant un perfil propi en l’àmbit internacional.

En el darrer bloc regional, el de la Mediterrània, l’Orient Mitjà i els països àrabs, s’insisteix en el tòpic de la interlocució privilegiada, sense fer esment a que bona part de les solucions també venen d’iniciatives de la Unió Europea (que en el passat Espanya ha liderat) i sense tenir en compte que aquesta “zona de tanta rellevància estratègica, política i econòmica” forma part de l’espai geopolític espanyol, ja que Espanya és l’únic país de la UE que té frontera terrestre amb un país àrab. No es podia resoldre amb quatre línies. La interlocució privilegiada no es dóna amb tots els països de la regió, ni és aquesta una regió homogènia en valors, democràcia, economia i estabilitat política.

Finalment, quan parla de la globalització el discurs es caracteritza per la manca de compromisos i perfil propi. Dir que en un món cada vegada més globalitzat cal “assumir una presència cada vegada més potent i activa en la defensa dels drets dels nostres ciutadans i en la promoció dels nostres interessos” això sí, “amb la voluntat de participar i influir en els grans assumptes de l’agenda global” i en el marc de les Nacions Unides, sense fer esment als valors i la defensa que implica aquest marc, sense cap referència a l’agenda de desenvolupament post-2015, és fer un discurs buit. No fer referència, per posar un exemple punyent, a la contribució espanyola en els objectius de l’agenda global i el programa de la UE contra el

canvi climàtic, quan Espanya ha renunciat a les polítiques anteriors de desenvolupament de les energies alternatives, és no dir res per acabar avalant la política del Govern. Mentre altres hereus de les Cases Reials, com la britànica, s'han compromès en la lluita contra el canvi climàtic, el discurs del rei Felip VI queda endarrerit i subordinat a determinats interessos econòmics.

Felip VI es presenta com un rei que ho vol ser de tots els ciutadans. Ara bé, en una monarquia parlamentària amb un Govern de majoria absoluta, el risc és fer un discurs de Govern i no d'Estat. Des del CIDOB, institució que tant pel seu origen l'any 1973 com per la seva trajectòria no és reialista, però sí lleial a les institucions i independent de les mateixes, a la vista del discurs de proclamació, no direm que el rei està nu pel que fa a les relacions internacionals, sobretot coneixent la seva formació en la matèria. Però sí ens atrevim a suggerir-li un canvi de sastre perquè en el futur vesteixi millor i amb més gust el seu discurs internacional. Podria convocar els sastres del regne, però en cas d'urgència també, a pocs minuts del palau, en té d'altres de molt bons i reconeguts internacionalment.